

pozicije, s katere naj bo družba razumljena. Obstajajo le pozicije izkoriščanih in izkoriščevalcev, kar delavski razred postavlja za nosilca sprememb na temelju njegovega položaja v družbeni strukturi. Ta položaj zaradi določene razredne pozicije delavskim zahtevam sicer ne podeljuje univerzalne veljavnosti, vendar pa delavski razred lahko zahteva priznanje svoje univerzalne potencialnosti, ki je utemeljena na obstoju objektivnih družbenih pogojev za osvoboditev izpod jarma izkoriščanja, dokazuje Wayne.

Avtor seže še na mnoga področja medijske produkcije, vse z namenom, da bi kar najbolj jedrnato predstavil uporabnost temeljnih konceptov marksizma v medijskih študijah. In to mu skozi natančno pojasnjevanje izvora konceptov nedvomno uspeva. Aplikacija na primere še dodatno zbistri bralčev pogled in razumevanje nasprotij, ki zaznamujejo način kapitalistične produkcije simbolnih vsebin, ki smo ji priča tudi v sodobnosti. Knjiga je zato dragocen prispevek in (predvsem) uvod k marksistični analizi medijev in preko njih vzpostavljajočih se družbenih odnosov, vendar pa avtor seže tudi globlje, ko se dotakne temeljnega vprašanja razlikovanja med navideznim in dejanskim v medijski produkciji.

Franc TRČEK

Leszek Kołakowski

Mini predavanja o makszi zadevah

Študentska založba, Knjižna zbirka Claritas, Ljubljana 2004, str. 314, 4.650,00 SIT (ISBN: 961-6446-78-9)

Večina mini esejev o makszi zadevah, ki so predstavljeni v recenzirani zbirki esejev, je bilo izvirno napisanih za televizijsko predstavitev avtorjevih pogledov na številne pomembne plati človekovega bivanja in družbenega delovanja trenutno verjetno nabolj znanega poljskega filozofa, esejista in pisatelja. Eseji so bili v obliki dvanajstminutnih oddaj predstavljeni na poljski televiziji. Sočasno pa jih je tudi enkrat tedensko objavljala *Gazeta Wyborcza*. Naknadno so eseji, zbrani v treh (sezonskih) zbirkah, izšli v poljskem izvirniku še v knjižni obliki. Ob knjižnih izdajah je avtor po lastni presoji dodal še v vsako zbirko po dva, tri eseje, ki so bili prvotno objavljeni drugje ali predstavljeni kot vabljena javna predavanja.

Pred nami je torej zbirka enainštiridesetih esejev, ki se na duhovit, avtorsko značilen način, ukvarjajo dobesedno z večino pomembnejših vprašanj našega bivanja in delovanja. Seveda je nemogoče v kratki recenziji povzeti večino tem, kaj šele duhovitih opazk in ugotovitev, ki nam jih predstavi Kołakowski. Za ponazoritev pa lahko le naštejemo, kako zelo široke tematike se loteva. Tako, ob drugem, v esejih piše o oblasti, slavi, kreposti, kolektivni odgovornosti, nasilju, dolgčasu, Bogu, seksu, rekordih, nevoščljivosti, pogrebih ... Ob tem naštevanju se bralec recenzije gotovo vpraša, kako je mogoče pisati o tako širokem razponu tem, ki sega od temeljnih podstati biti pa vse do profanosti

pehanja za uvrstitev v Guinnessovo knjigo rekordov? Če se ob tem zavedamo, da je namen esejev pritegniti k razmišljanju široke, raznolike in večinoma tudi v filozofske tematike in načine »ljubezni do modrosti« običajno nepoglobljajoče se publike, je naloga, ki jo je imel pred sabo Kołakowski, še toliko težja, vendar jo avtor z odliko opravi.

V čem je ključ njegove uspešne pritegnitve (prvotno) morebitnega najkjučnega gledalca in posledično bralca? Če pustimo ob strani, da gre za slavnega filozofa in publicista z že uveljavljeno stilistično odličnostjo, je verjetno ključ do uspeha kombinacija avtorjeve radovednosti in dialoške neposrednosti. Kljub nedvomni avtoriteti, ki jo Kołakowski uživa ne le med Poljaki, ne poskuša niti moralizirati niti duhovičiti o številnih zadevah, ki so vsem nam mogoče celo preveč domače in vsakdanje, da bi si vzeli čas o njih reflektirano razmišljati. Pristop, ki ga ubere avtor, je dokaj fenomenološki, a se ob tem nenehno zaveda kompleksnosti obravnavanih tematik. Pri tem pa nas ne mori z že povedanim o konkretnih tematikah, ampak filozofsko neizobraženem bralcu predstavi ključne poglede na razumljiv in enostaven način ter tudi tako stilistično vešče, da to ni moteče niti za (vsaj) ljubiteljskega poznavalca evropske filozofske tradicije.

V čem je torej rdeča nit, skupni credo mini esejev o maksimi zadevah, ki so prispevali tako k priljubljenosti televizijske oddaje kot tudi h knjižni uspešnici? Kołakowski nam v kratkih, dialoških in predvsem razumljivih pogledih na konkretne tematike predstavlja njihovo kompleksnost. Ob tem, izhajajoč pretežno iz krščanske moralne tradicije, opozarja na etične komponente, ki so (pre) pogosto v kontradikciji ob konkret-

nih obravnavanih temah. Pri tem pa avtor ne zapade v moraliziranja in filozofsko-logične, pozitivistične špekulacije.

Tako na primer v eseju o vprašanju seksa predstavlja za krščanstvo značilno zadržanost do obravnavane tematike, a hkrati ne vidi nič bogokletnega v dejstvu, da Scorsese v svoji avtorski upodobitvi Kristusa na križu prikaže njegovo spolno slo kot željo po ljubljenu z Marijo Magdaleno. Čeprav Kołakowski razume ogorčenje nekaterih kristjanov glede omenjenega filma, vseeno izhaja joč iz dejstva o Jezusu kot tudi telesnem bitju, sklene, »da ni nič heretičnega ali za Jezusa žaljivega v domnevi, da je doživljal spolno slo«. V zaključku istega eseja pa razmišljujoč o pogosto obravnavanem problemu »razkroja družinskih vrednot« pride do sklepa, da so mogoče res tako imenovane tradicionalne vrednote bile varnejše s stališča ohranitve človeške vrste, če jih primerjamo s posledicami seksualne revolucije, a hkrati, da je to le filozofska spekulacija in da ne moremo pričakovati »seksualne kontrarevolucije«.

Čeprav je večina esejev prepojena z avtorjevim obratom iz zgodnje mladostne navdušenosti z marksizmom in komunistično ureditvijo, preko kritike lete in kritike totalitarnosti nasploh, po čemer je verjetno tudi najbolj znan starejšim slovenskim družboslovcem, v sprejemanje izročila krščanstva, je njegova pozicija nepokroviteljska. Ob tem pa tudi odkrito izpostavlja, da številne teme krščanskega nauka spadajo v polje mističnega in jih ni mogoče logično-pozitivistično razlagati in pojasnjevati. V vsakdanjem delovanju pa je človek predvsem radovedno bitje, kljub strahu pred tujim in željo po varnosti. Ta radovednost pa ga usmerja tako v profanosti, kot je na primer »nekoristno« dose-

ganje rekordov, kot tudi v razmišljanja o Bogu, svobodi, dobrem, resničnosti... Pri razlagi konkretnih – pogosto abstraktnih – pojmov pa uspeva avtorju približati te abstrakcije v njihovi vsakdajnji pojavnosti, ne da bi ob tem postavljaj običajno kontradiktornost obravnavanih tematik.

Ob radovednosti in svobodi pri zadovoljevanju te primarne človekove potrebe, ki jo Kořakowski zelo izpostavlja, verjetno tudi zaradi njegove osebne biografije prisilnega emigranta, pa je bistveni del njegovega creda tudi etično-moralna komponenta. Pri tem avtor trdi, da spada etično ravnanje k človekovi naravi, zato, ker ko smo v dvomih, lahko poslušamo moralno-etični instinkt, ki nas usmeri na pot pravilne odločitve. To je tudi avtorjev nasvet za tiste trenutke, ko se nahajamo v zapletenih in protislovnih situacijah, kot so na primer drobne, dobronamerne laži, ki so pogosto ne le izhod v sili, ampak celo »terapevtsko-preventivno« nujne in s tem tudi potrebne.

Če v sklepu recenzije, ki seveda ne more zajeti pestrosti obravnavanih tematik, poskušam odgovoriti na vprašanje, v čem je odlika mini esejev o maksizadevah in predvsem, čemu naj bi jih brali družboslovci, je po mojem recenzentskem mnenju potrebno izpostaviti vsaj troje. Najprej gre za primer izredne stilistične odličnosti, ki nam kaže, kako se da o abstraktnih zadevah – s katerimi se v poskusih posploševanj pestrosti družbenih pojavov srečujemo vsi družboslovci – govoriti na vsem razumljiv način in hkrati ohraniti kompleksnost obravnavane tematike. Ob tem je avtorjeva odlika, da ne zapada v znanstveni pozitivizem, ki ga zelo pogosto in večinoma upravičeno kritizira. Povedano preprosto, številne zadeve in dejanja so

za konkretne vanje vključene akterje praviloma preveč pomembne in s tem tudi pestre v svoj pojavnosti, da bi se jih dalo zvajati na črno-bele posplošitve. Ob radovednem soočanju s perpleksnostmi delovanj pa vseeno ne moremo zapasti v postmodernistične etične relativizme, ki bi dovoljevali in opravičevali vse. Kořakowski nam nazorno predstavi pomen etične držbe kot civilizacijskega dosežka, a nas pri tem ne prestraši s pogostim samoizpraševanjem, ali jaz to zmorem. Mini predavanja o maksizadevah so ravno zaradi navedenih odlik priporočljivo večerno branje za družboslovce, ki poskušajo ohranjati avtorefleksijo, kljub (pogosto tudi upravičeni) navdušenosti nad konkretnimi profesionalnimi partikularnostmi.